

Asia: VN/20925/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetun lain ja kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne, mikäli erottelu alla olevien kysymysten mukaisesti ei onnistu

-

1. Lakiluonnos työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetun lain muuttamiseksi

Työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun palvelutarpeen arviointia, työttömän työllistymisen kannalta tarkoituksenmukaisen palvelukokonaisuuden suunnittelua sekä työllistymisprosessin etenemistä ja seurantaa koskevat pykälät 3, 4, 5, ja 6.

Lakiehdotus on sinänsä selkeä muutosten rajoittuessa kuntien korvaamiseen hyvinvointialueilla. Kuntalaissa ei enää mainita kuntia, jäävät samalla kuitenkin huomiotta myös kuntien palvelut ja tilanteet, joissa sote-palvelut eivät yksin riitä asiakkaan palvelutarpeeseen vastaamiseen tai asiakkaalle ei löydy sopivaa palvelua.

Hyvinvointialueiden organisaatiot eivät ole vielä valmiita. Sote-palveluiden hallittu siirto ja asiakkaiden palveluiden jatkuminen saumattomasti edellyttää hyvinvointialueen ja kuntien tiivistä yhteistyötä muutosvaiheessa, mutta myös sen jälkeen. Yhteistyön merkitys korostuu, kun painopistettä sote-palveluissa siirretään korjaavista palveluista ennaltaehkäisevään ja varhaiseen tukeen, johon myös kuntien terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen palvelut sisältyvät (kuntien lakisääteiset tehtävät ks. Laki 612/2021, 6§). Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelut

kuuluvat palveluihin, joiden yhteensovittamista asiakkaan tarvitsemien muiden palvelujen kanssa hyvinvointialueella on velvollisuus edistää (Laki 612/2021, 10§). Monialaista palvelua tarvitsevat asiakkaat hyötyvät kunnan tarjoamista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluista (esim. liikuntapalvelut). Terveyden ja hyvinvoinnin palvelut täydentävät asiakkaiden tarvitsemia sote palveluita, edistävät asiakkaiden työhön kuntoutumista ja voivat vähentää sote-palveluiden tarvetta

mm. mielenterveyskuntoutujilla.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen ohella on syytä huomioida kuntien rooli toisen asteen koulutuksen ja vapaan sivistystyön järjestäjänä. Viime vuonna perustetun jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen valmistelutyössä nousi esille, miten TYP-asiakkaat ovat jatkuvassa koulutuksessa aliedustettu ryhmä. Monien asiakkaiden koulutustaso on alhainen tai heidän saamansa toisen asteen koulutus ei ole työllistävää. Syinä tähän ovat koulutuksen vanhentuminen tai se, ettei asiakas terveydentilansa vuoksi kykene enää koulutustaan vastaaviin työtehtäviin.

Yhtenä ryhmänä koulutuspalveluja tarvitsevien asiakkaiden joukossa ovat myös maahanmuuttajat, jotka eivät tarvitse sote-palveluja, mutta joilla on kotoutumisvaiheen jälkeen edelleen puutteita kielitaidossa. Koulutuspalvelut ovat tärkeä osa työllistymistä edistävän monialaisen palvelun asiakkaiden palveluja. Niiden kautta saadaan vahvistettua heidän osaamistaan ja edistettyä heidän työllistymistään. Sivistyspalveluihin sisältyy myös nuorisotyölain mukaisia palveluja (esim. etsivä nuorisotyö, nuorten työpajatoiminta), jotka ovat oleellinen osa nuorten TYP-palveluja.

TYP-laissa olisi tarpeen huomioida hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelut ja koulutuspalvelut, velvoitetyöllistäminen (Laki 1366/2014, 11.luku 1§), palkkatukityöllistäminen (Laki 1456/2016, 3§) sekä kuntalain säädökset siitä, että kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa tehtävät ja järjestää sille laissa erikseen säädetyt tehtävät (Kuntalaki 410/2015, 7§). Myös kunnan palveluiden huomioiminen laissa tukisi asiakkaan oikeutta tarpeenmukaisiin palveluihin ja mahdollistaisi työllistymistä edistävien palveluiden monialaisen yhteensovittamisen tarkoituksenmukaisella tavalla sekä päällekkäisyyksien ja palveluiden väliinpuotoamisen välttämisen.

Esitämme kunnan lisäämistä TYP-toimijoiden joukkoon lain eri pykälissä ja §4 muotoilua seuraavasti: Työ- ja elinkeinotoimisto, hyvinvointialue ja työtön työnhakija laativat 3 §:ssä tarkoitetun

kartoitusjakson aikana yhdessä monialaisen työllistymissuunnitelman, jossa sovitaan työttömän

palvelutarpeen mukaisista työvoima-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluista, terveyden, hyvinvoinnin ja

elinvoiman edistämisen palveluista sekä koulutus- ja sivistyspalveluista ja niiden toteutumisen seurannasta.

Kunta ja Kansaneläkelaitos osallistuvat asiakkaan suunnitelman laadintaan, seurantaan ja tarkistamiseen

työnhakijan palvelutarpeen edellyttämällä tavalla.

7 § Monialaisen yhteispalvelun järjestäminen ja valtakunnallinen ohjaus (Pykälä sisältää asetuksenantovaltuuden. Asetuksen sisältöä on kuvattu säännöskohtaisissa perusteluissa. Voimassa oleva valtioneuvoston asetus on 1377/2014.)

Laissa määritetään, että TYP-palveluissa tulee olla riittävä määrä henkilöstöä palvelua tarvitsevien asiakkaiden

määrä huomioiden. Pykälä jättää kuitenkin avoimeksi, miten riittävä henkilöstö määritellään. Pykälän ollessa

tulkinnanvarainen, ei kuntien yhdenvertaisuutta voida taata. Kunnissa on TYP-työssä mukana myös työllisyyspalveluiden henkilöstöä, joka jäisi nyt pois. Jääminen TYP-työn ulkopuolelle vie kuntien työllisyyspalveluiden ohjaajilta välineitä tehdä omaa työtään ja voi pahimmillaan johtaa myös työllisyyspalveluissa työskentelevien irtisanomisiin. Kuntien työllistymispalvelut ovat tarjonneet työttömille

muun muassa työhönvalmennusta ja mahdollistaneet sen avulla TYP-asiakkaiden työllistymisen. Mikäli

työllisyyspalveluiden henkilöstö ei jatkossa ole mukana TYP-työssä, edellyttää tämä sote-palvelujen henkilöstöresurssin lisäämistä TYP-palveluissa.

Mitä muuta haluatte sanoa ehdotuksesta?

TYP-lain muutosesityksessä lakimuutoksen vaikutukset kuntien rooliin TYP-verkostoyhteistyössä on jäänyt kutakuinkin huomiotta. Mikäli lakimuutos toteutetaan esitetyssä muodossa ovat kuntakokeiluissa mukana olevat ja kuntakokeilujen ulkopuolella olevat kunnat keskenään eriarvoisessa asemassa. Tämä vaikuttaa myös siihen, millaisia palveluita asiakkaat saavat asuinkunnasta riippuen.

Mikäli lakimuutos toteutetaan esityksen mukaisesti ja kuntia ei enää mainita laissa, perustuisi kuntien

palvelujen tarjoaminen vapaehtoisuuteen. Samalla se perustuisi myös asiakkaan suostumukseen.

Asiakkaille olisi hämmentävää, jos aiemmin osana TYP-työtä tarjottu palvelu muuttuisi lakimuutoksen

myötä suostumusperustaiseksi. Vaarana on myös, että TYP-toiminta hiipuu siellä, missä ei ole työllisyyden kuntakokeiluja ja asiakkaat eivät enää ohjaudu TYP-palveluihin. Asiakkaan tilannetta ei tarkastella kokonaisvaltaisesti, jolloin asiakkaan palvelutarpeen mukainen monialaisuus ei enää toteudu.

Työmarkkinatuen kuntaosuus jää kunnille, mutta kunnille ei enää jää keinoja vaikuttaa siihen. TYP lakia säädettäessä yhtenä tavoitteena oli keinojen antaminen kunnille vaikuttaa kuntien työmarkkinatukiosuuksiin: Monialaisen yhteispalvelun myötä kunnilla olisi nykyistä paremmat mahdollisuudet vaikuttaa palvelujen järjestämiseen pitkäaikaistyöttömille. Monialaisen yhteispalvelun

alkuun sijoittuvan kartoitusjakson arvioidaan nopeuttavan työttömien ohjaamista palveluihin ja näin vähentävän kuntien rahoitusvastuuta työmarkkinatuesta. (HE 183/2014.)

Nyt meneillään monia päällekkäisiä muutoksia. Monien muutosten kasautuessa, lakimuutos olisi esitetystä muodossaan yksi muutos lisää muutosten joukossa ja aiheuttaisi lisähaasteita asiakkaiden palvelujen järjestämiseen keskeytyksettä. Vaarana on, että monialainen työ jää muutosten jalkoihin ainakin kuntien kanssa suostumuksella tehtävän työn osalta, eikä kaikissa kunnissa ole enää helppo nähdä TYP-työn merkitystä. Kunnat ovat edelleen lain (1377/2014) mukaisesti sopimusosapuolina TYP-verkostoissa ja niiden tehtävänä on TYP-verkoston johtaminen nimeämällä TYP-johtoryhmän puheenjohtaja (Asetus 1377/2014,2§) ja TYP-toimintaa johtava henkilö (Asetus 1377/2014, 4§). Kuntien motivaatio osallistua TYP-johtoryhmätyöskentelyyn voi kuitenkin lain toteutuessa esitetystä muodossa jäädä alhaiseksi.

Mikkelin kaupunginhallitus puoltaa lausunnossaan TYP-johtajien lausumaa hallituksen esityksestä laiksi työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta edellyttäen, että kunnille ei tule lisävelvoitteita/resurssivaateita.

2. Lakiehdotus kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Kustannusten korvaaminen (luku 6)

Lain muuttaminen on perusteltua niin, että hyvinvointialueen on mahdollista toteuttaa niitä palveluja, mitä tähän saakka ovat kuntien sosiaali- ja terveystyöpalvelut tuottaneet. Lakiesitys jättää kuitenkin paikallisen tulokinnan varaan sen, mikä taho vastaa palvelujen organisoinnista silloin, kun vastuu on

hyvinvointialueen ja kunnan vastuualueiden rajapinnalla.

Lakiesityksessä erityiskustannusten korvauksista on kirjoitettu seuraavasti:

Kunnalle tai hyvinvointialueelle korvataan 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen henkilöiden osalta:

- 1) ilman huoltajaa olevan alaikäisen sijoittamisesta 28 §:n mukaiseen perheryhmäkotiin tai muuhun asuinyksikköön sekä perhehoidosta, asumisen tukipalveluista, sosiaalihuollon palveluista sekä muista tukipalveluista kunnalle tai hyvinvointialueelle aiheutuneet kustannukset siihen saakka, kunnes nuori täyttää 25 vuotta;
- 2) vamman tai sairauden edellyttämän pitkäaikaisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä kunnalle tai hyvinvointialueelle aiheutuneet huomattavat kustannukset, jos henkilö on ollut huollon tai hoidon tarpeessa Suomeen saapuessaan;
- 3) erityisistä syistä muut kunnalle tai hyvinvointialueelle aiheutuneet kustannukset. Korvaamisen edellytyksenä on lisäksi, että siitä on erikseen sovittu elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksen ja kunnan taikka elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja hyvinvointialueen kesken. Tässä pykälässä tarkoitettut kustannukset korvataan enintään kymmeneltä vuodelta.

Palvelujen järjestämisen kannalta olisi hyvä tarkemmin määrittää järjestämisvastuun ensisijaisuus. Kuntien luontainen rooli vuoden 2023 jälkeen on vahvistaa elinvoimaisuutta työvoiman osaamisen, elinkeinotoiminnan edellytysten turvaamisen ja näihin liittyvien tukitoimien kautta. On todennäköistä,

että kunnat harjoittavat jossain määrin asukashankintaan liittyvää asumisen järjestämistä muutoinkin kuin maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kohdalla. Kuntien vastuurooli kotoutumisen tukemisessa on luontainen silloin, kun kotoutuvan palvelutarve kohdistuu koulutus- ja työllistymisasiin. Mikäli järjestämisvastuun ensisijaisuuden määrittelemisessä on käytännön arjessa epäselvyyttä, se saattaa aiheuttaa palvelujen toteutumattomuutta siitäkin huolimatta vaikka lakiesityksessä peräänkuulutetaan edelleen vahvaa yhteistyötä kotoutumista harjoittavien viranomaisten kesken.

Esitetään, että mikäli kotoutumisessa suoritettussa alkukartoituksessa todetaan ensisijaiseksi tarpeeksi järjestää kotoutujan perustarpeet kuntoon, olisi ensisijainen vastuu hyvinvointialueella. Tällöin hyvinvointialue vastaisi myös asumisen järjestymisestä yhteistyössä kunnan kanssa. Mikäli kotoutujan alkukartoituksen pääpaino on työ- ja koulutusasioiden järjestäminen (muut asiat on hoidossa/tulevat hoidetuksi) olisi päävastuu tällöin kuntien koulutus tai työvoimapalvelut.

Kuntakokeilukunnissa tämä rooli on jo olemassa. Tämä helpottaisi kototumispalvelujen integroimista peruspalveluihin. Varsinkin pienissä kunnissa ja kaupungeissa ei välttämättä perusteta erillisiä ”maahanmuutto-ohjaajien” virkoja ja palvelujen vastuuttaminen joudutaan silloin liittämään osaksi muita työnkuvia.

Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten ja nuorten tuen ja asumisen järjestäminen (27-28 §)

Ei lausuttavaa.

Muut hyvinvointialueisiin liittyvät muutosehdotukset

Ei lausuttavaa.

Mitä muuta haluatte sanoa ehdotuksesta?

Ei lausuttavaa.

Patama Hannu

Mikkelin kaupunki - Työllisyyspalvelut/ kaupunginhallituksen hyväksymä.